

АНОТАЦІЯ

Соловійов В. О. Захисник як суб'єкт доказування при обранні, зміні, скасуванні заходів забезпечення кримінального провадження слідчим суддею. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021.

Дисертація є першим у вітчизняній науці спеціальним комплексним дослідженням кримінального процесуального доказування, яке здійснюється захисником при обранні, зміні, скасуванні, продовженні слідчим суддею строків заходів забезпечення кримінального провадження на основі запропонованої справедливої, змагальної процедури, що відповідає праву підозрюваного мати час та можливості для підготовки свого захисту, передбаченого п. (3) б ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року, а також принципу розумності строків, визначеному в КПК України 2012 року. На підставі дослідження, здійсненого в дисертації, вперше запропоновано: загальну концепцію участі захисника в доказуванні на досудовій стадії, диференційовану та належно вдосконалену відповідно до мети збирання доказів; авторську концепцію доказування, що здійснюється захисником у зв'язку із застосуванням до підозрюваного заходів забезпечення кримінального провадження слідчим суддею, що є складовою загальної концепції і відповідає Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року та принципам справедливості, змагальності та розумності строків кримінального провадження; розширити повноваження захисника з ініціювання застосування більшої кількості видів заходів забезпечення кримінального провадження.

У дисертації визначені основні сучасні підходи до поняття кримінального процесуального доказування, представлено його універсальну дефініцію, яка є застосовною до усіх суб'єктів кримінального провадження. Надано загальну характеристику доказування, здійснюваного стороною захисту під час досудового розслідування. Констатовано штучність змагальності процедури доказування, на підставі чого запропоновано основні напрямки впровадження змагальності в діяльність сторони захисту, основним з яких визначено

застосування правил «*favor defensionis*» до процедури збирання доказів захисником. Розглянуто статус матеріалів, що збираються стороною захисту на досудовому розслідуванні, та алгоритм формування доказів сторони захисту у досудовій стадії, на підставі чого зроблено висновок про збирання стороною захисту доказів «у чистому вигляді» на досудовому розслідуванні саме під час підготовки захисту, пов'язаного із обранням, зміною, скасуванням, продовженням строків заходів забезпечення кримінального провадження слідчим суддею. Запропоновано більш адаптовані до сучасного процесу доказування поняття доказів, класифікації доказів та процесуальних рішень. Виокремлено особливості доказування, що здійснюється під час вирішення питань про заходи забезпечення кримінального провадження слідчим суддею, головною з яких визначено спеціальну процедуру збирання доказів стороною захисту, яка має перспективу впровадження до КПК України у зв'язку із значною часовою обмеженістю процесів вирішення слідчим суддею питань про обрання, зміну, скасування, продовження строків заходів забезпечення кримінального провадження. Констатовано орієнтованість інституту заходів забезпечення кримінального провадження на задоволення потреб усіх учасників кримінального провадження, у зв'язку з чим необхідним визначено надання стороні захисту прав на ініціювання застосування більшої кількості видів заходів забезпечення кримінального провадження.

Виокремлено два шляхи збирання матеріалів (доказів) захисником, пов'язаного із обранням, зміною, скасуванням заходів забезпечення кримінального провадження до підозрюваного: самостійне збирання доказів та збирання доказів за допомогою слідчого судді. Встановлено неналежність врегулювання процедур, які складають самостійне збирання доказів захисником, що свідчить про неможливість реалізації стороною захисту конвенційного права мати час та можливості для підготовки свого захисту. Розглянуто проблемні моменти збирання захисником доказів способами витребування, отримання, запропоновано врегулювання відповідних процедур. Виділено нові способи збирання доказів захисником. Доведено необхідність надання захиснику права ініціювати накладення слідчим суддею арешту на майно у вигляді речей,

документів, зібраних захисником під час досудового розслідування, запропоновано відповідні процедури. Висунуто пропозиції по врегулюванню проблемних питань збирання захисником доказів шляхом самостійного залучення експерта для проведення експертизи.

Охарактеризовано збирання захисником доказів за допомогою слідчого судді. Визначено особливу важливість цієї форми для побудови справедливої, змагальної процедури збирання доказів стороною захисту. Розглянуто проблемні моменти процедур збирання захисником доказів за допомогою слідчого судді, а саме: тимчасового доступу до речей, документів (ст. ст. 159-165 КПК України); проведення обшуку на підставі ст. 166 КПК України; залучення слідчим суддею експерта для проведення експертизи, в тому числі судово-психіатричної (ст. ст. 244, 509 КПК України); відібрання зразків для експертизи (ст. 245 КПК України); проведення слідчим суддею допиту на підставі ст. 225 КПК України. В контексті діяльності захисника розглянуто недоліки інституту депонування доказів, представленого в КПК України. Виявлено відсутність врегулювання в КПК України одержання захисником дозволу на знищення, пошкодження речей, документів як об'єктів судової експертизи, запропоновано врегулювання відповідних процедур. За результатами дослідження двох шляхів збирання доказів захисником, запропоновано виділення загальної та спеціальної процедур збирання доказів стороною захисту, головними відмінностями яких є підстави застосування, строки та наявність окремих елементів відповідних процесуальних дій.

Проаналізовано порядок прийняття рішень про заходи забезпечення кримінального провадження слідчим суддею в умовах змагальності сторін, виокремлено аспекти прояву такої змагальності. Виділено два основних напрямки участі захисника в застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження слідчим суддею: ініціювання розгляду питань про їх застосування та заперечення проти їх застосування за клопотанням сторони обвинувачення, запропоновано їх загальні механізми. Окрім арешту, обґрунтовано необхідність надання захиснику додаткових прав з ініціювання застосування до відповідних осіб приводу, грошового стягнення, а також з ініціювання скасування та зміни

будь-яких заходів забезпечення кримінального провадження, застосованих до підозрюваного. Доведено необхідність застосування спеціальної процедури збирання доказів захисником у зв'язку із підготовкою захисту, пов'язаного із вирішенням слідчим суддею питань щодо заходів забезпечення кримінального провадження відносно підозрюваного, висунуто пропозиції по скороченню строків здійснення інших важливих процесуальних дій, пов'язаних із підготовкою такого захисту, особливо у зв'язку із застосуванням до підозрюваного запобіжного заходу після його затримання. Запропоновано змагальні загальні правила вирішення питань про заходи забезпечення кримінального провадження слідчим суддею, якими, серед іншого, передбачено: додаткові процесуальні гарантії захисника під час підготовки та участі у розгляді відповідних клопотань, порядок подачі сторонами письмових заперечень, право слідчого судді за клопотаннями учасників розгляду або за власною ініціативою збирати докази, необхідні для прийняття законного, обґрунтованого процесуального рішення, в тому числі шляхом доручення проведення процесуальних (слідчих (розшукових)) дій; порядок недопущення слідчим суддею в якості доказів матеріалів, поданих учасниками або зібраних ним самим, що не є визнанням їх недопустимими доказами.

Внесені інші науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства України в частині регламентації основних положень запропонованої концепції доказування, здійснюваного захисником при обранні, зміні, скасуванні, продовженні строків заходів забезпечення кримінального провадження слідчим суддею, що відповідає праву підозрюваного, встановленому п. (3) б ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року, а також принципам справедливості, змагальності, розумності строків.

Ключові слова: доказування, збирання доказів, захисник, сторона захисту, заходи забезпечення кримінального провадження, запобіжні заходи, слідчий суддя, підготовка захисту, спеціальна процедура збирання доказів, строки збирання доказів, право мати час і можливості для підготовки захисту.

SUMMARY

Soloviov V. O. Defender as an actor in the process of proof for the purpose of imposition, changing and cancelling measures to ensure criminal proceedings by an investigative judge. Qualification scientific work on the rights of a manuscript.

Thesis for the Doctor of Philosophy scientific degree in the specialty 081 – Law.
– National University «Odessa Law Academy», Odessa, 2021.

The thesis provides for a complex research, which is unprecedented for Ukrainian science, with a special focus on the process of proof in a criminal investigation, pursued by a defender for the purpose of choosing, changing, cancelling and prolonging measures to ensure criminal proceedings by an investigative judge in compliance with just and competition-based procedure proposed, which corresponds to a suspect's right to have time and means for preparing his/her defense according to Para. 3 (b) Art. 6 of the European Convention on Human Rights and with the principle of reasonable time as defined by Ukraine's Criminal Procedure Code. Based on the research provided for in this thesis, the author has for the first time ever developed: a general concept of the defender's role in the process of proof within the pre-trial stage, which was differentiated and duly improved for the purpose of collection of evidence; the author's concept of the process of proof undertaken by a defender in view of an investigative judge's application of measures to ensure criminal proceedings in relation to a suspect as a component of the general concept complying with the Convention and the principles of fairness, competition and reasonable time of a criminal procedure; broadening of the defender's powers to initiate application of a bigger amount of measures to ensure criminal proceedings.

The thesis determines major modern approaches towards the process of procedural proof, provides for its universal definition, which is applicable to all types of actors of criminal procedure. It provides for a general characteristic of the process of proof, undertaken by the defense. The author indicates the artificiality of the process of proof, which is used as a basis for proposing major ways to implement the principles of competition into the defense party's activities with application of «favor defensionis» rules in relation to the defense's evidence collection being one of their major components. The thesis includes consideration of the status of materials

collected by the defense party during a pre-trial investigation as well as an algorithm for developing evidence of the defense party within the pre-trial stage, which is used as a basis for a conclusion regarding the defense party's evidence collection «as it is» within the pre-trial stage, especially within the process of preparing the defense for the purpose of choosing, changing and cancelling the terms of measures to ensure criminal proceedings by an investigative judge. The author introduces definitions and classification of evidence as well as procedural decisions, which reflect on modern aspects of the process of proof. The thesis covers singling out the specifics of the process of proof, undertaken as a matter of choosing measures to ensure criminal proceedings by an investigative judge, with its main specific – special procedure for evidence collection by the defense party, which may be introduced due to significant time constraints related to the process of choosing, changing and prolonging measures to ensure criminal proceedings. It is indicated that the main purpose of the institute of measures to ensure criminal proceedings is satisfying the needs of all parties of the criminal procedure, which is used as a basis for broadening of the defense party's powers to initiate application of a bigger amount of measures to ensure criminal proceedings.

The author singles out two ways for collecting materials (evidence) by the defender, which is related to choosing, changing and cancelling measures to ensure criminal proceedings in relation to a suspect: independent evidence collection and evidence collection aided by an investigative judge. It is indicated that the procedures for independent evidence collection by the defender do not have an adequate regulation, which signals the inability of the defense party to implement its right to have time and means for preparing his/her defense in accordance with the Convention. Thesis covers problematic issues related to evidence collection by the defender via requesting and obtaining access, and introduces ways to determine the respective procedures. The author provides for new ways of evidence collection by the defender. It is proved that the defender requires to be granted with the right to seize assets collected by it within a pre-trial investigation; the respective procedures are proposed. The author proposes ways to resolve problematic issues related to evidence collection by a defender via independent appointment of experts for conducting examinations.

The author provides characteristics for the defender's evidence collection aided by an investigative judge. He emphasizes on a special importance of this instrument for building up a just, competition-based procedure for evidence collection by the defense party. The thesis considers the problematic issues related to the procedures for the defender's evidence collection aided by an investigative judge, namely: temporary access to items and documents (Art. 159-165 of the CPC of Ukraine); search according to Art. 166 of the CPC of Ukraine; appointment of experts an investigative judge for conducting examinations, including forensic psychiatric examinations (Art. 244, 509 of the CPC of Ukraine); collecting samples for examination (Art. 245 of the CPC of Ukraine); interrogation by an investigative judge according to the Art. 225 of the CPC of Ukraine. In the context of the defense party's activities, the author considers the shortcomings of the institute of depositing evidence as represented in the CPC of Ukraine. The author reveals the lack of special procedure for obtaining permits to destroy and damage items and documents as subjects of examination by a defense party, the respective procedure are proposed. In view of the results of examination of the two ways for evidence collection by the defender, the author proposes to single out general and special procedures for evidence collection by the defense party with their main differences being the grounds for application, terms and separate elements of the respective procedural actions.

The author analyses the procedure for deciding on applying the measures to ensure criminal proceedings by an investigative judge in accordance with the principles of competition between the parties, singles out some aspects of such competition. Two major ways for the defender's participation in application of measures to ensure criminal proceedings by an investigative judge are indicated: brining the matter of their application for consideration as well as objecting to their application under the initiative of the prosecution; general mechanisms are proposed. Apart from seizure, the author provides reasoning for granting the defender with extra rights to initiate application of compulsory delivery, monetary sanctions to respective parties as well as to initiate changing and cancelling measures to ensure criminal proceedings applied in relation to a suspect. The author proves that it is necessary to apply a special procedure for evidence collection by the defender related to preparation of defense in the context

of an investigative judge's potential decisions to apply measures to ensure criminal proceedings in relation to a suspect. The author proposes to shorten the terms for undertaking other important procedural actions related to preparation of defense, especially in relation to application of measures to ensure criminal proceedings to a suspect following his/her detention. The thesis encompasses proposals to introduce competition-based general rules for deciding on the matters of applying measures to ensure criminal proceedings by an investigative judge, which among other things provide for: extra procedural guaranties for the defender related to preparation and participation in consideration of respective appeals, the procedure for submitting the parties' written objections, the right of an investigating judge to collect evidence in view of a party's appeal or his/her own initiative for the purpose of delivering a lawful and grounded procedural decision, including by sanctioning investigative actions; procedure for prevention by an investigative judge of acceptance as evidence the materials submitted by the parties or collected by the judge, which does not constitute acknowledgement of such materials as inadmissible evidence.

The author introduces other scientifically grounded proposals regarding improvement of Ukraine's criminal procedure legislation in terms of introducing principal features of the proposed concept of the process of proof, undertaken by the defender for the purpose of choosing, changing, cancelling and prolonging measures to ensure criminal proceedings by an investigative judge in accordance with Para. 3 (b) Art. 6 of the European Convention on Human Rights and with the principle of reasonable time as defined by Ukraine's Criminal Procedure Code.

Key words: process of proof, evidence collection, defender, defense party, measures to ensure criminal proceedings, measures of restraint, investigative judge, defense preparation, special procedure for evidence collection, terms of evidence collection, right to have time and means for preparing defense.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Соловйов В. О. Проблемні питання визначення процесуального статусу тимчасово вилученого майна та його арешту за Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 року. *Кримінальний процесуальний кодекс 2012 року: ідеологія та практика правозастосування* : колективна монографія. Одеса, 2018. С. 631-655.

2. Соловйов В. О. Особливості участі захисника в доказуванні під час вирішення питання про заходи забезпечення кримінального провадження слідчим суддею. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2019. № 18. С. 172-178.

3. Соловйов В. О. Групи процесуальних відносин, які виникають під час збирання захисником матеріалів на стадії досудового розслідування. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2019. Т. 3. С. 109-112.

4. Соловйов В. О. Деякі проблеми правореалізації під час збирання захисником матеріалів на підставі ухвали слідчого судді. *Правові горизонти*. 2019. № 15 (28). С. 96-100.

5. Соловйов В. О. Відібрання зразків для експертиз, що проводяться за ініціативою сторони захисту. *EUROPEAN POLITICAL AND LAW DISCOURSE*. 2021. Vol. 8. Issue 1. С. 220-225.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Соловйов В. О. Форми участі захисника в доказуванні на досудовому розслідуванні. *VI Всеукраїнські наукові читання з кримінальної юстиції пам'яті професора В.П. Колмакова*: матер. Всеукр. наук. конф. молодих вчених, аспір. та студ. (м. Одеса, 18 квіт. 2015 р.). Одеса: Фенікс, 2015. С. 510-513.

7. Соловйов В. О. Участь захисника в доказуванні у другому значенні на стадії досудового розслідування. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє*: мат. VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 10 лист. 2017 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 438-440.

8. Соловйов В. О. Перехід до електронної форми кримінального

провадження: переваги для захисника. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє*: мат. VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 лист. 2018 р.). Одеса: Вид. дім «Гельветика», 2018. С. 671-674.

9. Соловйов В. О. Право підозрюваного мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту, пов'язаного з обранням запобіжного заходу. *Правове життя сучасної України*: матер. Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.). Т. 2. Одеса : Вид. дім «Гельветика», 2019. С. 385-389.

10. Соловйов В. О. Закриття кримінального провадження за клопотанням учасників кримінального провадження: деякі проблеми. *Правова наука і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції*: матер. XII Міжнар.наук.-практ.конф. (м. Суми, 24-25 трав. 2019 р.). Суми, 2019. С. 146-148.

11. Соловйов В. О. Допустимість доказів, отриманих захисником в ході проведення обшуку згідно статті 166 КПК України. *Весняні юридичні читання-2019. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки*: матер. Всеукр.наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 12 квіт. 2019 р.). Вінниця, 2019. С. 209-211.

12. Соловйов В. О. Загальна та спеціальна процедури збирання матеріалів стороною захисту на стадії досудового розслідування. *Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування*: матер. Всеукр.наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 07 черв. 2019 р.). Дніпро, 2019. С. 179-183.

13. Соловйов В. О. Забезпечення збереження речей, документів як доказів, зібраних стороною захисту. *Правове життя сучасної України*: мат. Міжн. наук.- практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.). Одеса: Вид. дім «Гельветика», 2020. Т. 3. С. 299-302.

14. Соловйов В. О. Деякі способи збирання стороною захисту доказів на досудовому розслідуванні. *Актуальні проблеми формування громадянського суспільства та становлення правової держави*: зб. мат. III-ї Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Черкаси, 21 трав. 2020 р.). Черкаси, 2020. С. 170-179.

15. Соловйов В. О. Деякі проблемні питання порядку самостійного залучення експертів стороною захисту. *Реалізація прав людини у діяльності*

правоохоронних органів: мат. III Міжн. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 30 квіт. 2020 р.). Кривий Ріг, 2020. С. 163-166.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

16. Соловйов В. О. Ініціювання стороною захисту застосування заходів забезпечення кримінального провадження. *Бюлетень Асоціації адвокатів України*. 2020. № 2 (45). С. 18-19.